

BOSPOLITIEKE PERIKELEN

In 1989 is op bospolitiek gebied veel gebeurd. Maar doorbraken waren er te weinig. Anders gezegd: Tal van knopen zitten er nog dik in, knopen die ontward noch doorgehakt zijn. Dat wordt een wat te chronische kwaal. Over een aantal van die bospolitieke perikelen gaat dit Bos en Hout Bericht. Daarbij zullen we wel degelijk ook gunstige ontwikkelingen voor het voetlicht halen. Laten we daar dan maar mee beginnen.

1. Veel vragen in de Tweede Kamer

De aandacht die in 1989 door politieke kringen aan bos is besteed, is bepaald niet gering geweest. Daarbij gaat het om politieke kringen van verschillende niveaus, ook het landelijke, dus ook de Tweede Kamer. Op de provincies en gemeenten kom ik later terug.

De meest actieven in de Kamer waren, evenals in vorige jaren, Braams (VVD) en De Leeuw (CDA). De eerste van die twee heeft helaas afscheid van het parlement genomen; hij heeft zich bij de laatste verkiezingen niet herkiesbaar gesteld. Helaas, want Braams was in de Tweede Kamer vele jaren een warm bepleiter van de belangen van het bos, vooral het

Nederlandse bos. Hij was de man die, samen met Van der Linden (CDA), de belangrijke motie in 1980 opstelde die een grote rol is gaan spelen bij de verdere ontwikkeling van het bosbeleid in Nederland. Ik doel op de motie die deze twee parlementariërs indienden tijdens de behandeling van de begroting van Economische Zaken van 1980. De inhoud van de motie is bij insiders bekend. Braams en Van der Linden wezen op de essentiële functie die hout mondiaal vervult, op de belangrijke plaats van hout en houtproducten in de Nederlandse economie en op het feit dat het overgrote deel daarvan moet worden geïmporteerd terwijl op lange termijn de vraag naar hout in de wereld het aanbod aanzienlijk zal over-

treffen. Ze nodigden de regering uit een studie te doen verrichten naar de korte- en lange-termijn aspecten die verbonden zijn aan het gebruik, de invoer en de productie van hout, de Kamer over het resultaat daarvan te informeren en haar de daaruit voortvloeiende beleidsvoorstellen voor te leggen. Onze Stichting heeft op verzoek van de minister die studie verricht. In mei 1983 kwam in antwoord op de motie de toenmalige minister van Economische Zaken, Van Aardenne, met een brief bij de Tweede Kamer waarin hij een houtvoorzieningsbeleid, gebaseerd op een houtproductiebeleid presenteerde, uiteraard in overleg met zijn collega van Landbouw en Visserij. In die brief zijn de doelstellingen voor opvoering van de houtproductie in Nederland vastgelegd die later zijn uitgewerkt tot een stelsel van maatregelen in het Meerjarenplan Bosbouw.

Met Van der Linden, later De Leeuw, heeft Braams ook daarna veel activiteiten ontwikkeld. Onderwerpen daarbij waren het Meerjarenplan Bosbouw, het uitvoeringsplan daarvan, de Nederlandse bosstatistiek, het tropische bos, het subsidiebeleid in de Nederlandse bosbouw, de financiering van de bosbouw, de bosaanlegproblematiek, onlangs nog weer met betrekking tot de Flevopolders en Groningen, terwijl Braams voorts een van de eersten of wellicht de eerste was die in de Tweede Kamer volop aandacht vroeg voor de CO²-problematiek, anders gezegd het broeikas-effect. De bosbouw en allen die met bosbouw te maken hebben moeten hem zeer erkentelijk zijn voor het vele werk dat hij ten gunste van het Nederlandse bos in het parlement heeft gedaan. Jammer dat hij daar weg is, hopelijk krijgt hij er een goede opvolger.

De basis voor de bosbouw in de Kamer is echter nogal smal. De derde grote partij, de PvdA, heeft wat de bosbouw betreft geen duidelijk gezicht. Dat was vroeger heel anders, in de tijd van Egas, Schuitemaker en, later, Voortman, die zich in de Tweede Kamer actief voor de bosbouw hebben ingezet. Maar al ten tijde van het Kamerlidmaatschap van Voortman is de bosbouw in de fractie van de PvdA niet meer dan een verlengstuk geworden van het natuurbeschermingsbeleid, en dat was toch wel een breken met een goede traditie. Hopelijk krijgt het bos, maar dan het bos als zodanig en niet alleen als een aspect van de natuur, opnieuw een eigen plaats in de aandacht van deze fractie. Hetzelfde geldt ook voor D'66, een partij die lang geleden in de figuur van Beekman een van de eerste enthousiaste

Bos genoot in 1989 grote politieke aandacht

B O S E N H O U T B E R I C H T E N

bepleiters van bosbelangen in het parlement had, een pleiter die bovendien zeer deskundig was ondanks het feit dat hij met bosbouw beroepsmatig niets te maken had. Typisch een parlementariër die bereid was zich in een nieuwe materie tot en met te verdiepen. Maar ook bij D'66 is het bos geleidelijk een verlengstuk geworden van de natuur- en milieu-politiek. Uiteraard zijn ze niet geheel los te koppelen, maar bos heeft meer functies, dient meer belangen, zoals houtproductie en recreatie.

Als we op een rijtje zetten wat de Tweede Kamer in 1989 aan bospolitiek heeft gedaan, dan betreft dat vooral het stellen van schriftelijke vragen aan de minister van Landbouw en Visserij. Dat culmineerde in de politieke nadagen van Braams, dus na de kabinetscrisis. Daarbij kwam een aantal pittige zaken aan de orde.

– Braams en De Leeuw stelden indringende vragen over de problemen rond de uitvoering van de subsidieregelingen voor het Nederlandse bos. Deze hadden betrekking op de bureaucratische aanvraagprocedure, de te korte termijnen voor indiening van de aanvragen en uitvoering van werkzaamheden, het totaal intrekken van subsidies als een onderdeel van de werkzaamheden niet klopte met de opgave, enzovoorts. Later in dit Bos en Hout Bericht wordt daarover iets meer gezegd (punt 5).

– Dezelfde kamerleden stelden kritische vragen over de besteding van de extra vijf miljoen gulden aan effectgerichte maatregelen in het Nederlandse bos, een bedrag dat bestemd was om negatieve milieu-effecten te bestrijden, verder over financiële problemen rond aanplant en beheer van nieuwe bossen in Flevoland waar de aanleg dreigt te stagneren, verder over de afwijzende reactie van de minister van Landbouw op aanvragen voor bebossing van een vijfhonderd hectare groot landbouwbedrijf in Groningen.

– De Leeuw en Braams stelden ook vragen over de begrazingsproeven in Nederland, waarvan zij vonden dat de Kamer er onvoldoende over geïnformeerd werd, hoewel al sinds geruime tijd een rapport klaar bleek te liggen met onderzoeksresultaten die onder meer wijzen op een negatief effect van begrazing in bossen.

– Braams en De Leeuw hebben de minister ook gevraagd welke inspanning hij zich heeft getroost om van de lagere bestuursniveaus steun te krijgen voor de uitvoering van bebossingsplannen. Ook dit had te maken met het geval in Noord-Groningen dat ik hierboven noemde.

Men moet niet denken dat met het stellen van schriftelijke vragen de activiteiten van Kamerleden zijn uitgeput, ook al zijn er geen officiële vergaderingen. Het mag als bekend worden verondersteld dat in de wandelgangen zich veel meer afspeelt en, niet te vergeten, tussen Kamerleden en de ambtelijke top van de departementen die zaken behandelen die in hun portefeuille thuis horen.

Nogmaals: Laten we hopen dat ook de nieuwe Tweede Kamer zich intensief voor het Nederlandse bos blijft interesseren. Want laten we wel zijn, de verhoudingen binnen het departement van Landbouw, Natuurbescherming en Visserij liggen nu niet zo eenvoudig dat een krachtig bosbouwbeleid in de komende jaren gegarandeerd is. De politiek zal sterk moeten stimuleren.

2. De bospolitiek op lager niveau, vaak

nog een probleem.

Zoveel hoofden, zoveel zinnen, dat geldt ook voor de regionale en lokale politiek met betrekking tot het bos. Er is in 1989 in provincies en gemeenten weer druk gediscussieerd over de vraag of ergens nu wel of niet bos mag worden aangelegd, met een hoogtepunt of, beter gezegd, een dieptepunt in Groningen waar provincie en gemeenten zich beijeren om de aanleg van bos in grote delen van de provincie onmogelijk te maken. Daarbij worden ze sterk gestimuleerd door de regionale milieufederatie die een uitgesproken tegenstander is van grootschalige bosaanleg in de provincie. Later in dit Bos en Hout Bericht kom ik er op terug (punt 4).

In Overijssel, aan de andere kant, is mede dankzij een zeer actieve gedeputeerde met zijn staf een bosplan van de grond gekomen dat genuanceerd aandacht besteedt aan alle aspecten van het bos en dat ook de noodzaak erkent nieuwe bossen aan te leggen. Dat heeft minder te maken met het landschap dan met de geaardheid van de provinciale bestuurders. In Overijssel trekt men de logische consequentie: Als bos dan zo belangrijk is voor het milieu, als bos zo'n grote betekenis heeft bij de bestrijding van het broeikaseffect, als er dan zoveel behoefte is aan hout in ons land terwijl we anderzijds de import willen beperken, dan moeten we consequent zijn en zelf bos aanleggen. De positieve instelling van deze provincie bleek ook uit haar medewerking aan het congres dat de bosgroep Salland-Twente in dit jaar organiseerde, een congres gewijd aan nieuwe kansen in de bosbouw. Het was een goede presen-

tatie van de betrokken particuliere boscijgenaren!

Intussen moeten we wel constateren dat in de meeste provincies en ook in gemeenten veel meer voorlichting moet worden gegeven aan de lagere overheden, voorlichting over het bos en zijn vele functies, voorlichting over de vraag waarom wij meer bos nodig hebben nadat we eeuwenlang ons bos hebben vernield. Ook onze Stichting zal daaraan in 1990 grote aandacht gaan geven.

3. Een ministersconferentie

Zojuist is de internationale conferentie van ministers in Noordwijk, gewijd aan de klimaatsproblematiek, afgesloten. Belangrijkste onderwerp, van groot belang ook voor het bos, was het broeikaseffect. Een conclusie uit de samenvatting van de resultaten, vermeld in de Staatscourant van 8 november jl.:

„Er zal worden gestreefd naar een wereldwijd evenwicht tussen ontbossing en een gezond bosbeheer in combinatie met herbebossing. Voorlopige doelstelling is een netto-toename van bossen van twaalf miljoen hectare per jaar in het begin van de volgende eeuw.” In dit verband moet men wel bedenken dat er heden ten dagen sprake is van een grote teruggang in het bosareaal, naar schatting tussen tien en dertig miljoen hectare per jaar.

Een andere conclusie:

„Geven van financiële hulp voor bescherming van bossen en verbetering van het bosbeheer”. Het gaat hier om een van de doelstellingen die gefinancierd zou moeten worden uit een eventueel in te stellen internationaal fonds, in dit geval ten behoeve van ontwikkelingslanden. Deze ministersconferentie staat niet op zichzelf. Al eerder is ook bij andere gelegenheden steeds weer gewezen op de betekenis van het bos in verband met het broeikaseffect. Daarbij is sprake van meerdere invalshoeken. Een van de belangrijkste redenen om het verbranden van grote oppervlakten bos in de tropen tegen te gaan is, naast het verloren gaan van een grote biologische rijkdom, de enorme hoeveelheid CO² die daarbij in de lucht komt. Een tweede, niet minder belangrijke invalshoek is het feit dat bossen in staat zijn grote hoeveelheden CO² te binden. Dan zijn er echter wel een paar voorwaarden: Het bos moet zo snel mogelijk groeien en moet regelmatig, vooral bij korte omlopen, worden gekapt. Is het bos eenmaal in een evenwichtstoestand, zoals ongestoorde bossen, dan wordt er evenveel CO² geproduceerd als vastgelegd.

Het staat buiten kijf dat de ministersconferentie in Noordwijk in ieder geval een steun in de rug is voor een beleid tot het tegengaan van ontbossing en tot het aanleggen van nieuwe bossen, het laatste zeker ook in Nederland. Wat het eerste betreft, het tegengaan van ontbossing, is er in Nederland weinig meer te doen sinds we in de afgelopen eeuwen vrijwel al ons bos al hebben opgeruimd. We kunnen alleen nog maar aanplanten! Dit betekent dat men toch wel erg voorzichtig moet zijn met steeds weer de vinger te leggen op de noodzaak om elders in de wereld bossen aan te leggen. Laten we eerst de hand maar in eigen boezem steken! Overigens heb ik, zacht uitgedrukt, niet de indruk dat dit al in brede kring doordringt.

4. Bosaanlegperikelen

Men moet een wel zeer vreemde in het bosbouw-Jeruzalem zijn wil men met betrekking tot aanleg van nieuwe bossen niet weten welke perikelen op dit moment spelen. De gehele problematiek concentreert zich om het afwijzen door de minister van Landbouw van subsidies voor vijfhonderd hectare bos in Noord-Groningen, aan te leggen op akkerbouwgrond, verder om de in hetzelfde geval spelende planologische belemmeringen voor bos, opgelegd door provincie en gemeenten. Deze laatsten willen het gebied bosvrij houden, de minister wil het als ganzengebied sparen. We hebben dit geval al in enkele eerdere Bos en Hout Berichten besproken, namelijk de nummers 4 en 9 van 1989, getiteld resp. „Nieuwe belemmeringen voor de houtproductie” en „Milieubeleid versus bosbeleid? Een ongewenste confrontatie”¹. Overigens verdient wel vermelding dat de Stichting Natuur en Milieu zich in een rapport positief heeft uitgelaten over de aanleg van nieuwe bossen, wellicht ook gestimuleerd door haar vice-voorzitter die in dat verband in het Nederlands Bosbouw tijdschrift van september 1989 een behartigenswaardig artikel heeft geschreven. Het is echter bijzonder jammer dat de Stichting Natuur en Milieu in datzelfde rapport een dusdanig complex van uitzonderingen opvoerde, plaatsen waar dus geen bos zou mogen komen, dat er vrijwel geen plek overblijft in Nederland waar je nog een behoorlijk oppervlakte bos zou kunnen aanleggen. Het gaat bij die „uitzonderingen” om alle weidevogel- en ganzengebieden, om grootschalige open

Groeit er in 1990 iets moois in de Nederlandse bospolitiek?

gebieden, om beekdalen en uiterwaarden, uiteraard ook om de kerngebieden van de ecologische hoofdstructuur van het nieuwe Natuurbeleidsplan, kortom om het overgrote deel van het platteland. Eigenlijk is het onbegrijpelijk dat onwil om in de bestaande landschappen te veranderen en onwil om concessies te doen terwille van de productie van een heel belangrijke en milieuvriendelijk geproduceerde grondstof, aanleiding vormen om zo dwars te liggen als de natuur- en milieubeweging bij nieuwe bosaanleg tegenwoordig helaas doet. Overigens zijn we ervan overtuigd dat binnen deze beweging tal van mensen een meer realistische opvatting hebben. Ze komen publiekelijk echter nauwelijks aan het woord.

5. Goed en slecht nieuws over de

overheidsbijdragen aan het bos

Dit voorjaar werd bekend dat het ministerie van Economische Zaken zijn zogenaamde „drieduizend gulden regeling”, formeler genoemd de Regeling Bijdragen Aanleg Snelgroeidend Bos, zou voortzetten. Daarbij is nauw overleg geweest met het ministerie van Landbouw en Visserij en met het bedrijfsleven. Het is niet onbekend dat dit ministerie zeer aangelegd heeft op de continuering van deze regeling. Het is dan ook niet goed te begrijpen dat bij de eerste de beste gelegenheid om een behoorlijk oppervlakte bos te planten (zie hiervoor bij punt 4) de landbouwminister zich daartegen kant. In ieder geval kan gesproken worden van een zeer positieve bijdrage van het ministerie van Economische Zaken aan de Nederlandse houtvoorziening. We

vinden het een uitstekende gang van zaken, die bemoeienis van Economische Zaken met het houtvoorzieningsbeleid, omdat daarmee ook de interesse van het departement voor het houtproductie- en daarmee het bosbouwbeleid is gediend. Dat geeft wat evenwicht in het overheidsbeleid met betrekking tot het bos, nu binnen het ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij de verschillen in inzicht over dat beleid vaak leiden tot vervelende verlamingsverschijnselen.

Ook heel positief in bospolitiek opzicht heeft de regeling voor de braaklegging van akkerbouwgronden gewerkt. Weliswaar is dit niet van origine een bospolitieke maatregel, immers de bosbouw lift mee met het landbouwoverschottenbeleid, maar het vormt wel een enorme stimulans om nieuwe bossen aan te leggen. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij is bepaald niet karig met het niveau van de premies in vergelijking met andere EG-landen. Daar steekt de stimulering tot braaklegging of bebossing van akkerbouwgronden bleekjes af tegen de mogelijkheden die bij ons zijn geschapen. Helaas ging het gedurende enige tijd met de uitvoering van het bosbouwsubsidiebeleid van de rijksoverheid danig mis. De uitvoering leek een toppunt van bureaucratie die ondermeer geleid heeft tot vragen in de Tweede Kamer. Velen hebben hierover brieven aan het ministerie of aan het parlement gericht, waaronder ook onze Stichting. Men kreeg absurde situaties die de animo, zowel om herbebossingen uit te voeren als om nieuwe bossen aan te leggen drastisch verminderden. Het invullen van formulieren was een bezigheid die als het ware een hoge opleiding vergde, de eisen aan de uitvoering waren extreem hoog, en de kleinste afwijking bij de uitvoering van wat in de aanvraag was vermeld leidde tot intrekken van de totale subsidie voor de betrokken boscigenaar. In de loop van de afgelopen zomer is, onder druk van de Kamervragen, aan de uitvoering nogal wat bijgeschaafd. Wij vrezen echter dat het voor de bosbouw beschikbare overheidsbudget dit jaar niet volledig besteed zal worden, om niet te zeggen dat er aanzienlijke bedragen over zullen blijven, en dat is een slechte zaak. Vandaar dat het goed is dat reeds nu van de kant van de Kamer en het bedrijfsleven er op is gewezen dat dit een gevolg is van de uitvoering van de subsidieregelingen en niet van onwil van de boscigenaren om te bebossen.

Intussen is ook nog steeds geen plan bekend gemaakt (we schrijven eind november) voor de besteding van vijf

¹ Verkrijgbaar bij de Stichting Bos en Hout door overmaking van f 4,50 per exemplaar op bankrekeningnummer 48.64.72.736.

miljoen gulden extra overheidsmiddelen voor de bosbouw, te rangschikken onder het hoofdstuk effectgerichte maatregelen. Het gaat om gelden die beschikbaar zijn gesteld in verband met schade door milieufactoren. Voor de natuurbescherming is reeds een aantal maanden geleden een plan bekend gemaakt maar voor de bosbouw nog steeds niet. Dat is buitengewoon jammer want het geld is hard nodig. Waarom niet meteen, zoals onze Stichting suggereerde, althans een belangrijk deel van het geld besteden aan omzetting van ongezonde, genetisch slechte bossen in meer resistente beplantingen? Vervanging van risicovolle bossen is immers óók een bijdrage aan het tegengaan van of het voorkomen van schade door milieufactoren?

6. Het Meerjarenplan Bosbouw in

uitvoering?

Ik kan over dit onderwerp kort zijn want er is al zoveel over gezegd, zeker in het afgelopen jaar. Ondanks toezeggingen van de minister van Landbouw aan de Tweede Kamer is nog steeds het uitvoeringsplan, waarin de weg wordt uitgestippeld hoe de doelen voor het Meerjarenplan Bosbouw moeten worden gehaald, niet verschenen. Dat klemt temeer omdat we weten dat die doelen, zeker waar het om de houtproductie gaat, tot nu toe absoluut onvoldoende worden uitgevoerd. Het minste probleem levert nog de aanleg van nieuw permanent bos, hoewel er in de Flevopolder perikelen zijn om de geplande jaarlijkse oppervlakte bosaanleg te halen en nu ook stagnatie lijkt op te treden in het westen van het land (zijn daar de gemakkelijker te realiseren projecten nu achter de rug?). Maar de aanleg van tijdelijk bos is nog maar nauwelijks op gang gekomen; we hebben het hierover in het voorgaande al gehad. Men moet zich in dit verband wel realiseren dat het Staatsbosbeheer permanent in de smeltkroes van reorganisaties heeft gezeten, processen waaraan nog maar nauwelijks een eind is gekomen. Hopelijk komt er nu binnenkort wat rust in die geteisterde organisatie en kan de publiekrechtelijke poot, de Directie Bos- en Landbouwschap, structureel wat meer gerichte activiteiten gaan ontwikkelen. De huidige directeur lijkt dat nadrukkelijk na te streven.

Kortom: het is afwachten, maar de tijd dringt wel heel erg wil men in de komende jaren de nodige drastische bijstelling van het bosbeleid kunnen realiseren die toch wel in het Meerjarenplan Bosbouw ligt vastgelegd. Onze Stichting

heeft samen met het Platform Nederlands Hout het ministerie van Landbouw medewerking aangeboden bij bepaalde onderdelen van het Meerjarenplan Bosbouw en daarvoor concrete voorstellen ingediend.

7. De EG kuiert langzaam naar een

bospolitiek

De Europese Commissie is al lang bosbewust, zij het vooral in het kader van het landbouwbeleid en het probleem van de landbouwoverschotten. Verschillende malen is zij met voorstellen voor een communautair of, beter gezegd, geharmoniseerd bosbeleid gekomen maar even zo vaak is dit geketst op onwil van de Raad van Ministers om daaronder de nodige handtekeningen te zetten. Nu, deze zomer, is wel een aantal voorstellen door de Raad goedgekeurd, voorstellen die vooral te maken hebben met de bescherming van het bos en met aanleg van nieuwe bossen. Hoewel vooralsnog de beschikbare gestelde gelden hoofdzakelijk lijken te gaan naar de minder ontwikkelde gebieden in de EG, althans voor zover uit de tot dusver bekende gegevens is op te maken, zal toch zeker ook Nederland moeten proberen hiervan profiteren. Dan is het echter wel nodig dat de hoofden bij elkaar gestoken worden om te zien hoe we van de ontstane mogelijkheden gebruik kunnen maken. Ook al mochten er vooralsnog voor Nederland slechts beperkte perspectieven in de huidige regeling aanwezig zijn, er is een basis gelegd voor een Europese bospolitiek waarvan zeker ook ons land in de toekomst meer kan profiteren. Er is nog een lange weg te gaan, maar het is wel goed om niet aan de kant te blijven staan. Dit klemt temeer omdat andere sectoren, landbouw en ook industrie, al lang communautair denken en ook handelen.

8. Tropisch bos, een heet onderwerp

Een verhaal over de Nederlandse bospolitiek in 1989 is niet compleet zonder tropisch bos. Het krijgt in ons land zelfs aanzienlijk meer aandacht dan het Nederlandse bos en de nationale bosbouw. De problematiek van het tropische bos is vooral via tropisch hout onder de aandacht gekomen. Onze Stichting heeft zich op een gegeven moment door tal van vragen van overheid en particulieren genoodzaakt gevoeld zich in de discussie te mengen, overigens vanuit haar onafhankelijke positie en zich concentrerend op feiten en cijfers. De Stichting Bos en Hout heeft een

tweetal publikaties het licht doen zien². Voor deze publikaties bestaat een zeer grote belangstelling zodat er reeds verscheidene herdrukken hebben plaatsgevonden.

De commotie rond het tropische bos wordt gevoed door een permanente stroom van berichten in de pers en de scherpe stellingname van de milieuorganisaties, vooral het Wereld Natuurfonds en, minder genuanceerd, de Milieufederatie. Het onderwerp heeft grote aandacht gekregen in de al eerder genoemde ministersconferentie in Noordwijk, Kamerleden hebben zich erover gebogen en de regering bereidt een regeringsstandpunt voor.

Tropisch hout krijgt daarbij veel over zich heen, de houtkap wordt algemeen voorgesteld als de hoofdoorzaak van het verdwijnen van tropisch bos wat echter onjuist is. Waarschijnlijk 80% van het verdwijnen van bos is het gevolg van ontginning ten behoeve van landbouw, in welke vorm ook. Dat laatste wordt nu wel toenemend onderkend maar moeilijk publiekelijk erkend, het past niet in sommige politieke benadering. Het grote gevaar is dat bospolitici in het Westen op deze wijze gedwongen worden tot een stellingname die onjuist is, tropische landen irriteert en daarmee gevaarlijk is omdat zij tot een averechts resultaat leidt. Alleen in een omzichtige benadering van de tropische landen liggen kansen om de ontwikkeling rond het tropisch bos in gunstige zin te beïnvloeden. Het tegengaan van het gebruik van tropisch hout leidt tot wat men nu juist niet wil: Als het bos geen economisch belang meer heeft, hoe moet dan een minister van bosbouw in de betrokken veelal arme tropische landen financiële middelen voor een goed bosbeheer los krijgen als een alternatief bodemgebruik wel een bijdrage levert aan opbouw van de nationale economie?

Er is in 1989 op bospolitiek gebied in ons land veel gebeurd. Hopelijk komt het in 1990 tot meer concrete resultaten.

ir. H.A. van der Meiden

² Bos en Hout Bericht nr. 11, 1988 en het rapport „Tropisch bos, tropisch hout en Nederland“. Te bestellen door overmaking van f 4,50 resp. f 95,- op bankrekeningnummer 48.64.72.736.

Stichting
Bos en Hout
Bosrandweg 5,
postbus 253
6700 AG Wageningen
Tel. 08370-24666

